הוא נודד, אלא — ממש כבנימין השלישי, המגמגם ברצותו לתאר את האוטופיה: שם... שמיר... שפיפון... — חנניה העני והאביון מבקש בא"י תחושת הקרבה לקדושה העליונה, לטוהר חיים של דבקות בעולם עילאי, רוחני. בטוהרת הנפש רוצה חנניה לבוא לארץ כסופי, ובשעה שאחד ליסטים מציע לו להביאו לשם, מסרב חנניה. אהבתו הרבה לא"י מצמיחה לו כנפים ומלמדת אותו מלאכות עזר שונות, שמעולם לא למדן. לבני חברתו הוא עושה ארגזים לדרך, את הסוסים הוא נוהג כעגלון ותיק, אם כי לא החזיק מעולם מושכות בידו. ועל אף אהבתו הרבה לא"י אינו מחמיץ הזדמנות לעשות מעשה טוב בדרך — התרת אשה מעגונה, מוכן לדחות את הגיעו לארץ חלומותיו ובלבד שיעזור לאחרים — ובסוף זוכה לשנויים בדרכי הטבע, לקפיצת הדרך, ומגיע למקום חפצו.

והנה ר' יודל חסיד מ„הכנסת כלה". גם הוא כדון־קישוט, כבנימין השלישי, כמנחם מנדל, כפיני, כחנניה — תמיד בנדידה. יש לדון־קישוט סנשו־פנשה, לבנימין — סנדרל, ליודל יש נטע העגלון. בנימין עני ואביון ור' יודל קבצן כמותו. בנימין יצא למסעותיו, כי לבו השתלהב בספורי האגדות שקרא, ור' יודל — כי פקד עליו הרבי לצאת ולקבץ כסף לצורך מצות הכנסת כלה, אלא שבמקרה — הכלות בנותיו הן. ור' יודל מאמין גדול בדברי הרבי, ממש כדון־קישוט המאמין בספריו העתיקים וכבנימין השלישי הבטיח באמת שב„צל־עולם". ומאמין ר' יודל ששלוחי מצוה אינם ניזקים ולכן, כשרוגמים גויים אותו באבנים, אין יודל מפחד מפגיעתן ואינו מסתיר ראשו — ובמיוחד שאמר כבר את תפילת הדרך. הוא נודד ומקבץ נדבות והרפתקאותיו בדרך כהרפתקאות דון־קישוט ובנימין. פעם בורח הוא מביתו של מומר ויפעם, בהמלטו מפני זאב, מסתתר הוא בבית הקברות, פעם מבקר בבית נכדו של החכם־צבי ולאחר הצליחו לאסוף את הסכום הנחוץ, חוזר הוא לתורה ולעבודה ומבזבז את הכסף מתוך בטחון, שה' יזמין שדוך הגון לבתו. וכשמציעים לפניו שדוך עם יהודי עשיר, הנותן לבנו סכום גדול לנדוניה, מבטיח ר' יודל לתת ממש אותו סכום, אף שאין פרוטה בכיסו — כי כך צווה הרבי. והמאורעות מתפתחים בצורה כזו שר' יודל זוכה להשיא את בנותיו. אך יודע ר' יודל שלא יגיע לשלמות הנפש, לשלוה רוחנית בחו"ל, כי גופו בחו"ל ולבו בא"י. הוא מוכן לותר על הכל ובלבד שיגיע לשם ובנגוד לבנימין השלישי — גם חנניה וגם ר' יודל זוכים להגיע למחוז חפצם.

טרנספיגורציות רבות עבר דון־קישוט הספרדי בספרות העולמית, גלגולים רבים עברו על בנימין השלישי בספרותנו עד שמצא את תקונו „במצבה" של ד. שמעוני. את בנימין המטוהר, הארצי והנשגב בזוהרו, באור הדבקות באידיאל, אנו מוצאים בכתריאל — החלוץ האלמוני. כבנימין של מנדלי, כפיני של שלום עליכם, כחנניה של עגנון, גם כתריאל נודד למרחקים. הוא עובר דרך רוסיה וסין עד שמצליח להגיע לארץ ישראל. בראשונה הוא מופיע לעינינו בלכתו בדרך בין פרדסים, כשתרמיל על גבו ובלבו האידיאל, שהוא מודיפיקציה מודרנית, לאומית־חלוצית לגעגועיו של בנימין, של ולולה, של חנניה. והדונקישוטיות של כתריאל בולטת בנאמנותו הקיצונית לאמת שבלב, נאמנות ללא סטיה וללא רתיעה ממנה. בוויכוחיו עם כל איש, שהמליצה מהדהדת בדבריו, מתכוון כתריאל לקרוע כל מסכה ולחשוף את האמת המלאה, לגלות את המסתתר מאחורי הקלעים, כל חייו מרוכזים מסביב לאידיאה אחת — האמת ורק האמת. ולפני מותו מכדורם של ערבים־גנבים מתרץ כתריאל את בואו של המוות בהאשימו את עצמו בסטיה מקו המאבק על האמת והגשמתה.

בנימין מצא את תקונו. חדל להיות מצחיק — נעשה טראגי, מזעזע, קדוש ונשגב.

צְבִי פֶּרֶץ חַיוֹת / ד"ר ז. פ. פינות

(שלושים שנה למותו)

„כשהחלטתי בשעתו, לאחר לבטים פנימיים קשים, לעזוב את הקתדרה שלי שבאוניברסיטה ויצאתי מארבע אמותיה של החקירה המדעית השקטה, אל רשות הרבים של כהונת הרבנות, הרי לא עשיתי דבר זה למען מלא תפקידים רבניים, אלא, מקור החלטתי היה רצוני העז לבוא במגע הדוק ויישיר עם המוני עמי, ולפקוח את עיניכם, למען תיטיבו לראות את יעוד האומה העברית".

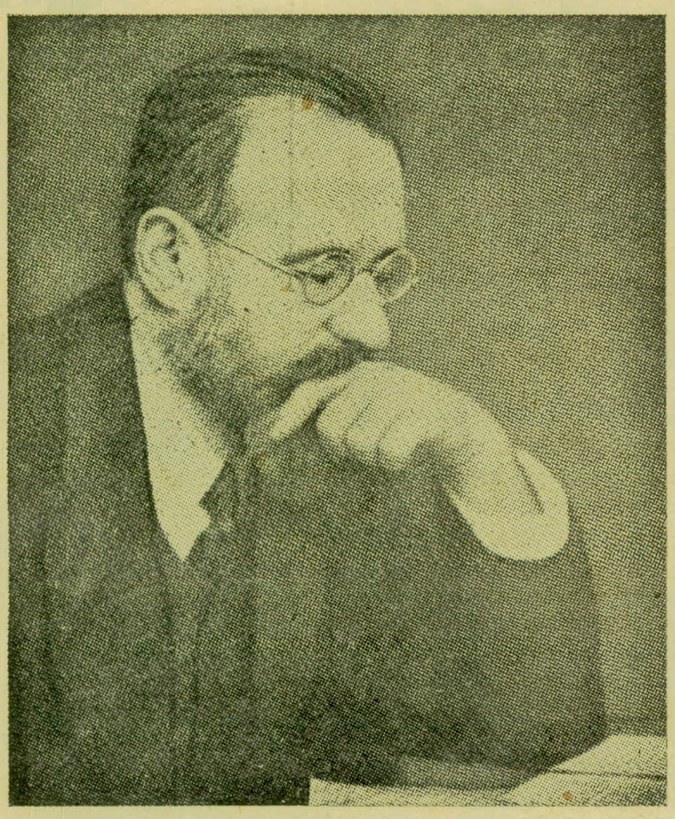
כשקיבל צבי פרץ חיות באוגוסט 1918 את כתר הרבנות הראשית בווינה, היה ידוע רק בין צבור הרבנים המצומצם ותלמידי חכמים למיניהם. בתור פרופסור של אוניברסיטה בפלורנץ והרב הראשי בעיר האיטלקית טריאסט, נתפרסם כבר כמלומד ונואם בחסד עליון, אבל כשרונו בתור מנהיג רוחני ומורה הדור התפתח בתשע השנים האחרונות של חייו, בימי כהונתו בווינה.

נאומו הראשון לפני פרנסי הקהילה, קבוצת מתבוללים, ומתבוללים למחצה, כבר היה כעין שאגת־ארי נגד הירידה המחרידה בתוך היהדות האוסטרית. הוא, המלומד הצעיר, הצהיר, להפתעתם של שליטי היהדות, שברצונו להפוך את כהונתו לשירות העם, התלוי אך ורק במצפונו. בהיותו ציוני מימי ילדותו התחיל העילוי מעיר ברודי שבגליציה להגשים את חלומו הנשגב של היהדי הווינאי תיאודור הרצל. זה היה ניגוד מוחלט לקודמו ד"ר גידמאן, שהיה מעכב כל התפתחות של יהדות מודרנית והיה יודע כ„פרוטסטראבינער" (רב־מחאה) שפירסם חוברת מיוחדת נגד „מדינה יהודית" של הרצל. פעולתו של צ. פרץ חיות התחילה בשעת ההתמוטטות של האימפריה האוסטרית והוא פנה בראש וראשונה לדור הצעיר, שחזר משדה הקרב. בשבילם וגם בשביל הילדים יסד חיות רשת חינוך לאומי כגון בית ספר עממי, גימנסיה עברית, פדגוגיון לחכמת ישראל ובית ספר לעברית.

אישיותו הקיפה שטחים רבגוניים. היה תלמיד חכם, מופלג ומורה, סופר ומטיף, מדינאי ועסקן צבורי ואישיות יהודית בעלת אופק היסטורי נרחב.

הוא נולד בעיר ברודי שבגליציה המזרחית, וימי נעוריו בילה בבית המדרש של אביו זקנו, הרב המפורסם בעיר ז'ולקב, נצר למשפחת רבנים ותלמידי חכמים. עוד בילדותו עמד על סף פרשת הדרכים — מסורת קפואה מזה, והתעוררות לאומית מזה, וביצר לו דרך משלו ומעמד מכובד.

באותה תקופה היתה עוברת ההשכלה מרוסיה דרך עיר מולדתו וגם דרך ז'ולקב, השוכנת על גבול רוסיה. הואיל והצעיר היה בן דורם של אותם החרדים, שההשכלה השפיעה עליהם באופן חיובי — הוא היה אחד הראשונים שקלטו תרבות מערבית וקשרוה במסורת יהודית. לכן היתה דרכו של צ. פרץ חיות לציונות ישרה ופשוטה. תקופת ההשכלה סללה לו את הדרך, ובקיאותו בתורת ישראל האירה לו את

צבי פרץ חיות, בשנת 1927, בשנה האחרונה לחייו

המקורות של היהדות ההיסטורית. נוספו גם השפעות מבחוץ, בימי נעוריו, בשנות ה־80, כשאלפי פליטי הפוגרומים מרוסיה מצאו מחסה ומקלט בעיר מולדתו, הרגיש חיות בפעם הראשונה את גורלו המר של עמו המתבוסס בדמו.

השפיעו עליו גם שנות הלימודים באוניברסיטה הווינאית, בתקופה, שבה הגיע הרצל לשיא פעולתו. מוריו ורבותיו כגון פרוף. דוד ה. מילר, רובין, וויס וכו' מזה, והרצל מזה גרמו לשינוי הערכין. העילוי מברודי נשא את עיניו מספרי הלימוד וגרתם למלחמה למען תחית העם.

בתור רבה הראשי של ווינה השתתף בכמה וכמה קונגרסים ציוניים, משנת 25—1921 הוא מילא את התפקיד החשוב ביותר בציונות בתור נשיא של הוועד הפועל, ובאותו זמן היה פעיל גם, הודות להשפעתו המדינית, בתפוצי הגלות בוועידת סאן־רמו.

השתתפותו ביסוד האוניברסיטה העברית בירושלים, היתה בשביל חיות בחינת התגשמות של חלומותיו. הוא חלם כל ימי כהונתו בווינה על הוראה באוניברסיטה, והאכזבה המרה כשלא השיג את מטרתו, החשיכה את שנות חייו האחרונות. בווינה עלה לדרגת מורה־דרך, בציונות העולמית עלה לדרגת מנהיג לשחרור הלאומי, סלל דרך בקשר אישי עד חבר הלאומים בסן־רמו. רק דבר אחד ויחיד לא השיג — זכות להורות בירושלים על הר הצופים.

באגרת אל חיות כתב באותו זמן ביאליק בין השאר:

„מטרת מכתבי הפעם היא להעיד לפניך עד כמה השמחה בין ידידי האוניברסיטה כאן, בהגיע אליהם הבשורה, כי נקראת סוף סוף לבוא ולשבת כאן במקום הראוי לך. כולם מאמינים שתהיה בלי כל ספק המנהיג הרוחני של המוסד הנעלה הזה. סוף סוף התורה היא חלקך, והיא שתגדלך ותרוממך על כל המעשים".

לשוא היו החלומות ולשוא התקוות של ביאליק.

תשע שנים רצופות עמד צבי פרץ חיות במרכז החיים הציבוריים, התרבותיים והפוליטיים של יהדות ווינה והיהדות העולמית. תשע שנים סוערות ומלאות מעש וסבל, כמו רבו הנעלה תיאודור הרצל. וכמוהו כבה פתיל חייו לפני הזמן.